

לעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

וארא
ה'תשפ"ה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא פר' וארא

וענוותנותו של משה למדנו כאן, שלמרות הבטחתו לשלם שכרו, אמר לפניו ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים (ו,יב'), ולא שם פניו לקיבול השכר.

ועוד יש לומר, שדבר אתו קשות ובמשפט על שרצה משה לדחוק את הקץ, ולהצילם מיד, בטרם עת. והקב"ה עונה לו שהגאולה היא תהליך מתמשך שזו היא רק ההתחלה, ותסתיים רק בעוד כשנה עם תום עשרת המכות ויציאתם ממצרים למחרת הפסח. ולכן דבר אתו משפט, שאין להקדים את המאוחר, כי לא נשלמו הרד"ו שנה עד תום עשרת המכות לשנה הבאה.

ועל דרך הרמז, נרמזו אליו מלפא, באמרו וארא. כיצד:

וארא בגימטרי' מאתים ושמונה, ועם הכולל וארא הוא מאתים ותשע, ועדיין חסרה שנה לקץ הגלות עד תום מאתים ועשר שנים.

לומר לך שיש להמתין עוד שנה, להשלים הגלות עד מאתים ועשר שנה, כמנין רד"ו שאמר יעקב לבניו.

וידבר אלקים אל-משה ויאמר אליו אני ה'. וארא וגו' (ו,ב-ג')

פירש רש"י לפשוטו של מקרא, שדבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למָה הַרְעַתָּה וגו' וְהַצַּל לֹא-הַצַּלְתָּ וגו'. וידויק מאמרו וידבר שהוא לשון דבור קשה, וכן אלקים ירמוז על דין ומשפט. כך מובא בשפתי חכמים.

ויש ליתן טעם אם כן, מדוע סיים במדת הרחמים לומר אני ה'.

ויש לומר, לעומקו של מקרא, שכוונתו לומר בזה רחום בדין.

כמדתו בבריאת העולם ששיתף את מדת הרחמים עם מדת הדין כדי שיוכל העולם להתקיים.

ועוד פירש רש"י שבאומרו אני ה' הודיע הקב"ה כי נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפניו.

ואשר על כן כך יהיה ערך הדברים: אע"פ שאדבר אתך קשות במשפט, אשלם שכרך הטוב ברחמים, כשתמלא שליחותי.

לעומקו של מקרא פר' וארא

הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא, הוא יום בא משיח צדקנו בב"א. ויבוא המשיח עם שבעת הרועים ובהם משה ואליהו, וה' בראשם. ועל זה אמר משה בגאולת מצרים שמות (ד, יג) **שְׁלַח נָא בְיַד-תְּשֻׁלָּח. ורצה כביכול שיבוא אליהו עתה עם גואל אחרון לגאול את ישראל,**

וכמובא במדרש קהלת רבה:

רבי בְּרַכְיָה אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, כְּגֹאֲלֵי רֵאשׁוֹן כְּדֵי גֹאֲלֵי אַחֲרָיו, מֵה גֹאֲלֵי רֵאשׁוֹן נֶאֱמַר (שמות ד, כ): וַיִּשְׁחַ מִשֶּׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וַיִּרְכַּב עַל הַחֲמֹר, כְּדֵי גֹאֲלֵי אַחֲרָיו, שְׁנַאֲמַר (זכריה ט, ט): עֲנִי וְרַכֵּב עַל {ה} חֲמֹר. מֵה גֹאֲלֵי הָרֵאשׁוֹן הוֹרִיד אֶת הַמָּן, שְׁנַאֲמַר (שמות טז, ד): הֲנִנִי מִמְּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, אֵף גֹאֲלֵי אַחֲרָיו יוֹרִיד אֶת הַמָּן, שְׁנַאֲמַר (תהלים עב, טז): יְהִי פֶסֶת בַּר כְּאֶרֶץ. מֵה גֹאֲלֵי רֵאשׁוֹן הֶעֱלָה אֶת הַבָּאָר, אֵף גֹאֲלֵי אַחֲרָיו יַעֲלֶה אֶת הַמַּיִם, שְׁנַאֲמַר (יואל ד, יח): וּמַעַיִן מִבַּיִת ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת גִּחַל הַשָּׁטִיִּם.

ובענוותנותו לא רצה משה רבינו להעמיד את עצמו לא כגואל ראשון ולא כגואל אחרון.

ובשנה זו האחרונה, אראנו נפלאות, אלו המכות.

שכן בגימטריה קטנה נֶאֱרָא הוא עשר, לרמזו שיש להמתין עד תום עשרת המכות. ולכן דבר אתו הקב"ה משפט על שרצה להקדים את הקץ בלא עת.

והוא כעין מה שטען משה בפרשת שמות (ד, יג) **שְׁלַח נָא בְיַד-תְּשֻׁלָּח.** ותרגם יונתן בן עוזיאל, שלח נא ביד פנחס [הוא אליהו], דחמי למשתלחא בסוף יומיא, שראוי להשתלח בסוף הימים. ויתר אף ה' בְּמִשְׁחָה שֶׁכְּבִיכּוֹל מְבַקֵּשׁ מִשֶּׁה לְמַהֵר קֶץ הַיָּמִין. שהרי משה נשלח להתחיל את הגאולה ואליהו יְשַׁלַּח לַחֲתוּם אֶת הַגֹּאֲלוֹה וְאִין להקדים את המאוחר.

ואע"פ שאמרו במדרש גואל אחרון כגואל ראשון, לא החזיק משה את עצמו שהוא יהיה הגואל האחרון. אלא לענין שנסים ונפלאות שקרו למשה הגואל הראשון כן יהיו הנסים של הגואל האחרון. וגואל אחרון הוא משיח בן דוד, ונקרא על שם אליהו כי יבוא אליהו לבשר על בוא הגואל, ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו

לעומקו של מקרא פר' וארא

[ולף אני נודע] **בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא מאירה** שהיא **בסתום**, בה כתובה **ידיעה**, שכתוב לא **נודעתי** [להם, ולף אני נודע **בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא מאירה**].

ועניין **האספקלריא המאירה ואשר איננה מאירה**, פירשה [כאן] הרמב"ן באומר: מפני היות נבואת **האבות במראות הלילה** אמר בהם **וארא**, [והיא הנקראת **אספקלריא שאינה מאירה**], ובעבור היות נבואתו של **משה פנים אל פנים** אמר [לא נודעתי להם, כאשר] **נודעתי לך**: [והיא הנקראת **אספקלריא מאירה**].

ולעניין שם "**אל שדי**" שנאמר **אצל האבות** מסביר הרמב"ן: נראית לאבות בכח ידי אשר **אני שודד** בו המזלות [והיינו שם **שדי**]

ולעניין שם **השם** שנאמר **אצל משה** מסביר הרמב"ן: אבל בשמי של יו"ד ה"א **אשר בו נהיה כל הווה** לא נודעתי לאבות **לברוא להם חדשות בשנוי התולדות**, [ורוצה לומר כי בשם ה' שנאמר למשה אין צריך **לשדוד** המערכות **באל שדי** אלא הכל מתהווה **מחדש**] על פי השם הגדול בו הוא עושה להפליא, ובו ידעו הכל כי הוא עושה הכל.

אֲסֵפְקֵלְרִיָא דְנִהְרָא רחום בדין

וְאָרָא אַל-אַבְרָהָם אַל-יִצְחָק וְאַל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם (ו.ג.).

יש ליתן את הדעת מדוע חילק הכתוב לאבות **ראיה**, ולמשה **ידיעה**. וכן יש ליתן את הדעת מהו החילוק בין "**אל שדי**" שנאמר לאבות ובין "**שמי ה'**" שנאמר למשה.

מובא בזה"ק [דף כ"ג עמוד ב']: **ושמי יי' לא נודעתי להם, דא וארא, בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא דְלֹא נִהְרָא, דְאִיהוּ בְּאַתְגְּלִיָּיא, בִּיהַ קְתִיב רְאִיָּה.**

בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא דְנִהְרָא דְאִיהוּ בְּסְתִימוּ, קְתִיב בִּיהַ יְדִיעָה, דְּקְתִיב לֹא נִדְעָתִי [להם, ולף אני נודע בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא דְנִהְרָא].

תרגום:

ושמי יי' לא נודעתי להם [לאבות] היינו וארא, בְּאַסְפֵּקְלֵרְיָא שאינה מאירה שהוא [שם אל שדי] בנגלה, בו כתובה ראיה.

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכל כך למה הוצרך השינוי הזה אצל משה רבנו כדי להוציאם ממצרים, כי היו משוקעים במ"ט שערי טומאה שאפילו **שִׂדוד מערכות בשם אֵל שְׂדֵי** אינו מספיק לכך, אלא רק יש לפעול **בשם ה'** המהווה את הכל **מחדש**. והוא הניתן למשה פנים אל פנים **באספקלריה המאירה בידיעה** מוחלטת וברורה.

ועוד יש לומר **בעניין ההבדל בין אֵל שְׂדֵי שנאמר לאבות ובין שְׂמִי ה'**. שנאמר למשה:

אמנם אֵל שְׂדֵי הוא שם רחמים המושפעים בארץ, וכן ברך יעקב את בניו בירידתם למצרים: **ואֵל שְׂדֵי יתן לכם רחמים**, אולם לפירוש הרמב"ן יש בו גם **מדת הדין רפה**.

וכך לשון הרמב"ן: **כשידבר אברהם עם השם יזכיר השם המיוחד עם אלף דלת, או אלף דלת לבדו**, [וכן יזכיר אצל האבות **אֵל שְׂדֵי כנ"ל**]. והנה הענין, שהאבות היה גלוי השכינה להם והדבור עמהם **במדת הדין רפה ונהג עמהם בה**, ועם משה יתנהג **יַנְדַע במדת הרחמים שהוא בשמו הגדול**. ולכן לא יזכיר משה מעתה שם **אֵל שְׂדֵי**, כי התורה בשמו הגדול **נתנה**,

ולעומקו של מקרא בביאור מדרש הזה"ק הנ"ל יש לומר:

הַרְאִיָּה לאבות היא בדברים הנגלים [כגון **אֵל שְׂדֵי**, שהם שמות רחמים המתפשטים בארץ] ואשר על כן אינה צריכה אספקלריה המאירה אלא די לה **באספקלריה שאינה מאירה**.

הַיְדִיעָה למשה רבנו היא בדברים הסתומים [כגון **שְׂמִי ה'** וכגון אהיה אשר אהיה שהם מקור הרחמים משמי שמים עליונים] ואספקלריה שאינה מאירה אינה מספקת להם. ולכן צריכה הידיעה להיות בחזיון של **אספקלריה המאירה** וכלשון האוה"ח הק': ברור ובהיר כיום צהיר.

זה שאמר הכתוב: [לאבות] **לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם אֵלָא נִרְאִיתִי** להם בדברים הנגלים ולכן די היה להם באספקלריה שאינה מאירה.

ולָךְ [משה] **אני נודע גם בדברים הסתומים, שאין במ די באספקלריה שאינה מאירה, ולכן אני נודע לך באספקלריה מאירה**, שתהיה הגאולה **בענין ברור ומאיר כיום צהיר**.

לעומקו של מקרא פר' וארא

שגיא כח. לעורר משפטיו על הבריות בגודל כחו **כי אם ברחמים וגו'**.

ופירושו: שאף על פי ששם **שְׂדֵי** כשמו כן הוא **שְׂדֵי** בכוחו לפעול בארץ רחמיו של מקום, יש ואינו מספיק לכך, כגון ביציאה ממצרים, כי בכל אופן הוא מעורב קצת עם מדת הדין וכלשון הרמב"ן שיש בו "מדת דין רפה", ולכן יש להפעיל את שם השם הגדול כלשון הרמב"ן להוות את המציאות מחדש. ויהיה **אֵל שְׂדֵי** פועל אצל האבות **עד יציאת מצרים**, ויהיה שמו **הגדול** פועל על ידי משה **מיציאת מצרים ואילך**.

ועל דרך הצח, בזה יבואר מה שאומרים בקידוש ליל שבת שיום השבת הוא **זְכָר לַיְצִיאת מצרים**. כי ביציאת מצרים הבריאה התהוותה מחדש כעין בריאת העולם.

וזאת למודעי: שגם **בידיעת ה'** כפי שהתגלגלה למשה פנים אל פנים, גם בה יש **הדרגות**, ויש אשר אין **רשות לידע יותר מהאספקלריה המאירה**, ובהדרגה זאת נבחנת **האמונה בדרכי ההשגחה**, וכפי שהתבאר בהקדמה לפרשת שמות.

שנאמר (להלן כ ב) **אנכי יהו'ה אלהיך**, [והיינו **בְּאֶסְפְּקֶלְרִיא דְּנִהְרָא דְּאִיהוּ בְּסִתְיָמוּ**] והוא שנאמר (דברים ד לו) **מִן הַשָּׁמַיִם** השמיעך את קולו וגו'. עכ"ל.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם לכך **שְׁשֵׁם אֵל שְׂדֵי** בהיותו רחמים המושפעים **בארץ**, יהיה בו גם **מדת הדין הרפה**. וזאת כדי שהארץ [אשר בה כוחות הטבע שהם על פי **מדת הדין**] תהיה **מוכנה לקבל** משם **אֵל שְׂדֵי שפּע הרחמים** ולא תהא דוחה אותם או שוללתם מכל וכל. ובכך שבשם **שְׂדֵי** מלבד הרחמים יש גם קצת מדת הדין הרפה, בכך יהיה בכח שם **שְׂדֵי לשדוד** מקצת ממדת הדין הטבועה במערכות הטבע שבארץ, ובתמורה **להשפיע עליהם רחמים**. אבל בהיות כנ"ל בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, **לא די בכח השם שְׂדֵי** אלא צריך **להוות את הכל מחדש** על ידי עשר המכות שניתנו בשמו הגדול, ולהוציא את בני ישראל על ידי שם הרחמים אהיה אשר אהיה, או אהיה לבדו, וזה שנאמר **אני ולא מלאך, אני ה'**. ועל כך נאמר באיוב [זו, כג'] **שְׂדֵי לא מְצָאָהוּ שְׂגִיא כַח**. וכפירוש רש"י שם: **שְׂדֵי** לא מצאנוהו

לעומקו של מקרא פר' וארא

ממַצְרִים לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם גְּחֻלָּהּ פְּיֹם
הַגָּה [דברים ז,כ']. ונדמה מצרים אל
הכור אשר בתוכו ניתך הזהב ונפרד
מִן הַסִּיגִים ונתקן. עכ"ל. והיינו
שנעשו ישראל חטיבה אחת ע"י כור
הברזל, כשם שמידותיו של הקב"ה
נעשו חטיבה אחת של רחמים.

ועל דרך הסוד, אָנִי ה', אלו הן שתי
מידות של גלוי וסתום. אני הוא שם
קדוש מע"ב שמות וכפי שאנו אומרים
בהושענות אני והו הושיעה נא, והוא
הופעת חסד ה' בטבע במדת הַרְאָה
בדרך של גילוי. והוא, השם הק' אני,
הוא תחת מדת אלקים השולט בטבע
ובמידה זו משגיח הק בעולמו על
ברואיו.

וכפי שאמר יוסף לאחיו [והתבאר
בלעומקו של מקרא בפרשת ויחי],
(ה) מסת אלהים - אָנִי. והוא במדת
הראיה בדרך של גלוי, כשם אֵל שְׂדֵי
שנראה לאבות, רק ללא מדת הדין
הרפה אלא כולו חסד, ועמו שם ה'
הו"ה, הוא גבוה מעל גבוה. והוא
במדת הידיעה, בדרך של סתימא.
והצירוף אָנִי ה' הוא צירוף של גילוי
הסתום, וידיעת הַרְאָה. ובזה
מתמזגות המידות גם של האבות
הקדושים וגם של משה רבנו. שמדתו

ולדברי ר' מאיר [ברכות ז:]: גם למשה
רבנו לא ניתן לידע עומק ההשגחה של
צדיק ורע לו או רשע וטוב לו, כאמרו
ית' והנתי את אשר אחון אף על פי
שאינו הגון, עד עת קץ הימין
כשיתקיים הפסוק: [ישעיהו יא,ט'] פִּי
מְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת הַנְּהִי פְמִים לְפִים
מְכַסִּים כשגם הנכסה יהיה גלוי לעין
כל.

ועוד יש לשאול מדוע אמר לֹא
נִוְדַעְתִּי להם, ולא אמר לא הודעתי.
ויש לומר שאם היה אומר הודעתי,
היה נשמע ח"ו כאילו הוא ומידותו
נחלקים הם. לכן אמר לֹא נִוְדַעְתִּי,
כאמרו אני ומידותי חד הם.

לזה דרשו חז"ל במסכת ברכות (ו).
אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם
שנא' שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד,
ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם
שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד
בארץ.

וכן מובא בשער הכוונות דרושי
פסח דרוש א' וכל ענין הגלות הזה
של מצרים היה לצרף ולתקן בחי'
ניצוצות הקדושות ההם בסוד וְאֵתְכֶם
לְקַח הַנְּהִי וַיִּצָא אֶתְכֶם מִפּוֹר הַבְּרָזָל

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכדפירש רש"י שם: ה' אלהים.
רחום בדין.

וייש לשאול, והלא כבר אצל אברהם מצינו שפנה להקב"ה באלו המלים: ניאמר אֲדֹנָי יְהוֹיָהּ בְּמֶה אֲדַע פִּי אֵיךְ שָׁנָה. [בראשית טו, ח']. ואם כן לכאורה אין הפרש בין רֵאִיתָ האבות לִיִּדְעִיתָ משה. ומה הוא שאמר הכתוב וארא אל אברהם וכו' ושמי ה' לא נודעתי להם.

ומה החילוק, אם כן, בין אברהם ומשה רבנו ששניהם פנו להקב"ה באותו שם אֲדֹנָי יְהוֹיָהּ ואצל משה פירש רש"י רחום בדין ואצל אברהם לא פירש כן.

ועוד, שגם רש"י חיכה עם פירושו רחום בדין, עד תפילתו של משה בפרשת ואתחנן. ולא פירש כן אצל אברהם.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי אצל אברהם נראו שני השמות האלו אֲדֹנָי יְהוֹיָהּ כשתי מידות של חסד. שם אדנות לא מצד הדין, אלא נתכוון בשמו שהוא אדון העולם. ומה שאמר הוי"ה בניקוד של אלקים, גם לא נתכוון לדין אלא למדת ההשגחה

של משה אינה מבטלת ח"ו את מידת האבות אלא היא המשך ישיר להן, וכעין עלייה בדרגה.

ואשר על כן פתח הכתוב במדת הדין, ואמר בתחילה וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה, וסיים במדת הרחמים ככתוב וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. לומר לך: אף על פי שעתה היא מדת כבוד אלהים הסתר דבר, עתיד אני להתגלות במדת אני ה'. והמדה של "אני" היא כעין מדת שְׂדֵי, רק בלי מדת הדין הרפה, אלא כולה חסד, כנ"ל.

ואכן, במדת הרחמים התחנן משה לקב"ה בסוף ארבעים שנה במדבר, באומרו (דברים ג', כג-כד'-כה) וַאֲתַחֲנֶנּוּ אֵל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר אֲדֹנָי יְהוֹיָהּ אַתָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ וְגו' אֶעֱבְרָה בְּאֵי וְגו'.

ואף על פי שניקוד שם השם הוא ניקוד של אלקים שהיא מדת הדין, כזה: יְהוֹיָהּ, אף על פי כן לא נמנע משה מלהזכירה כי אדרבה, פירושה הוא: רחום בדין. שהרחמים מתפשטים אפילו בדין.

לעומקו של מקרא פר' וארא

בדין, אַתָּה הַחֲלוּתָ לְהַרְאוֹת אֶת-
עֲבֹדְךָ. מאי אַתָּה הַחֲלוּתָ, כבר
בתחילת דְּרָכֶי, הַחֲלוּתָ לְהַרְאוֹת אֶת-
עֲבֹדְךָ מדה זו של רחום בדין. באמרך
לעבדך נֶאֱרָא לאבות, ולא נודעתי
להם, אבל לעבדך גם נֶרְאִיתָ וגם
נודעָתָ. שכל מידותיך חד הם, ונתונים
זה בזה. שאתה רחום בדין.

ועל דרך זו, תינתן עוד הבחנה בין
אספקלריה המאירה לזו שאינה
מאירה, וכן הבחנה נוספת בין
הראייה והידיעה והנגלה והסתום.

שהגם שבאברהם נכתב אֶדְנִי יְהוָה
כנ"ל, הרי נראה לאברהם
באספקלריה שאינה מאירה, שאין
בה ההבחנה של תרכובת רחמים
בדין. ולכן גם מדת אלקים נחשבה
אצלו או כמדת החסד שבה הוא משגיח
בעולמו, או שהיתה מובחנת אצלו
מידת הדין לחוד ומידת החסד לחוד.

וכפי שפירש ה"אוהב ישראל"
מאפטא, בעניין העקידה כשפנה יצחק
ואמר לאברהם: אבי, ויאמר הנני בני.
מה שאל הבן ומה ענה אותו האב.
שיצחק שואל: אבי אתה מידת החסד
כיצד תקיים עקידת בנך על המזבח

בארץ הנקראת בשם אלקים. וכשהיה
מוציא שם אלקים מפיו היה מצויר
ומלביש אותה באותיות של הוי"ה,
רחמים וחסד. לומר שכל השגחתו ית'
בזה העולם היא השגחה של חסד
ורחמים. לכן אמר אֶדְנִי יְהוָה, שהוא
אדון העולם המשגיח על עולמו ועל
בריותיו במדת הרחמים. ולכן רש"י לא
פירש אצל אברהם לומר רחום בדין.
כי אצל אברהם אין דין כלל. אלא
הכל רחמים וחסד. ואשר על כן
במהפכת סדום ועמורה כאשר הוא
שואל השופט כל הארץ לא יעשה
משפט, כוונתו בזה: השופט כל הארץ
במדת הרחמים, לא יעשה משפט של
חסד ורחמים?! וזה שאומר הקב"ה
למשה בפרשתנו: נֶאֱרָא אל אברהם
במדת הרחמים אֵל שְׂדֵי, ושמי יְהוָה
שהוא רחום בדין לא נודעתי להם.

אבל אתה, משה, לך אני נודע במידת
הרחמים שמתפשטים אפילו בדין, כי
עלי לעשות דין במצרים ורחמים
לישראל.

ולכן אצל משה רבנו נודעו המידות
האלו כאחת, רחום בדין.

שכך טען משה להקב"ה בסוף ימיו:
ה' אלהים, [אֶדְנִי יְהוָה] רחום

לעומקו של מקרא פר' וארא

עד כאן השבחה, וכתוב בתריה בקשתו בתפילתו: אַעֲבֹרָה-נָא וְאָרְאָה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וגו'.

היוצא מהנ"ל, שְׁשֵׁם הוי"ה המנוקד בניקוד של א-ל-הים כזה: יְהוָה, הוא מהשבחים ששבח משה להקב"ה לפני התפילה. ומובנו של שבח זה לפי רש"י שהוא רחום - אפילו בדין. לכן פירש רש"י רחום בדין.

ובשימת לב, הרמב"ן בפירושו לפסוק זה בחומש דברים בפרשת ואתחנן, התיחס גם לשם הראשון אדנ"י. ולכן לא פירש כרש"י רחום בדין, אלא פירש: אדון אשר בו הרחמים.

וביסוד המחלוקת ביניהם, בין רש"י והרמב"ן, מונח היסוד: מה הוא העיקר בשבחה ה' שבפני משה. שלרש"י עיקר מדתו של הקב"ה שהוא רחום, ואפילו בדין. לכן כתוב הוי"ה שהוא שם רחמים, בניקוד של אלקים. ולהרמב"ן עיקר המדה שהוא אדון, כלומר דין, ומשתף בדין את הרחמים. ולכן התיחס הרמב"ן גם לשם אדנ"י שלפני שם הוי"ה בניקוד אלקים.

להעלותו לעולה. ענה לו אברהם: עתה הנני - בני. עכשיו אני בדרגת הגבורה של בני. ולא ששתי המידות מורכבות זו בזו. אלא זו לחוד וזו לחוד.

אך משה רבנו שראה הכל באספקלריה המאירה, היתה אצלו הבחנת הידיעה בין מדת הרחמים ובין מדת הדין, עד כדי שאפשר היה למזג בין השניים. רחום בדין, וכעין חסד שבגבורה. לכן אצל משה רבנו פירש רש"י: רחום בדין. שפנה להקב"ה למדת הרחמים שתתפשט אפילו בתוך הדין ויתן מבוקשו להכנס אל הארץ הטובה. עד שר' שמלאי קרא לזה שבח ששיבח משה להקב"ה [ברכות לב].

שכן אמר ר' שמלאי: לעולם יסדר אדם [בתחילה] שבחו של הקב"ה, ואחר כך יתפלל מנלן ממש דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא.

וכך היה סדר תחינתו: פתח בשבחה שמתיו אַדְנִי גְּהוָה - והמשיך בשבחה מעשיו ותארו, - אַתָּה הַקְּלוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גְּדֻלְתְּךָ וְאֶת-יְדְּךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְבוּרָתְךָ:

לעומקו של מקרא פר' וארא

האנ"י למדת האלהי"ם וממנה למידת
הוי"ה ב"ה.

ועל דרך הצח יאמר, וג"ם
בגימטריה מ"ט. כנגד מ"ט
שערי טומאה שהצילם מהם.

ונצרכו שני הפסוקים ושתי המלים
וג"ם לומר שיש ליתן את שני
הפסוקים זה בזה ולערוסבן יחד.

וכן יהיה שיעור הכתוב:

וגם הקמתי את-בריתי אתם, עם
האבות, שהיו במ"ט שערי קדושה
וטהרה, ובזכותם וגם אני שומעתי את
בניהם, את-נאקת בני ישראל מתוך
מ"ט שערי טומאה, אשר מצרים
מעבדים אתם.

ואזכר את-בריתי עם האבות, להוציא
את בניהם ממ"ט שערי טומאה,
ולהכניסם למ"ט שערי קדושה וטהרה,
כאבותיהם, לתת להם את-ארץ כנען
את ארץ מגריהם אשר-גרו בה
אבותיהם.

ועוד יש ליתן טעם מדוע יאמר אני
שמעתי, שלכאורה תיבת אני מיותרת.

ולשניהם מכל מקום, גם לרש"י וגם
לרמב"ן, נתמזגו המידות זו בזו,
רחמים בדין ודין ברחמים. והיא
הידיעה של אספקלריא המאירה
שנתכוון לה מדרש הזה"ק.

~~~~~

וגם הקמתי וגם אני שומעתי

וגם הקמתי את-בריתי אתם לתת להם
את-ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר-
גרו בה. (ו,ד).

וגם | אני שומעתי את-נאקת בני
ישראל אשר מצרים מעבדים אתם
ואזכר את-בריתי (ו,ה).

יש ליתן טעם מדוע אמר שתי
פעמים **וגם וגם**. וגם הקימותי וגם אני
שמעתי.

על דרך הפשט, המלה וגם תבוא
לרבות. שלא רק מדת האנ"י שהיא עם
כל אחד ואחד ממש, בבחינת "עמו
אנכי בצרה", ולא רק מדת אלהי"ם
בטבע, אלא גם במדת הוי"ה שהוא
גבוה מעל גבוה, שומעתי. והוא
הסולם בו עלתה שועתכם. ממדת

לעומקו של מקרא פר' וארא

ועל דרך הסוד, אָנִי הוא השם הק' מע"ב שמות, והוא תחת מדת אלקים השולט בטבע, כנ"ל, וכמובא בספרים הק' [וכן בפרדס רימונים להרמ"ק שער י"ב פרק ב'] הטב"ע הוא [גימטריה של] אלהי"ם. היינו 86. והמדה אנ"י היא זרוע נטויה של המדה אלהי"ם, והוא אומרו וגם אנ"י שמעתי.

ועוד על דרך הסוד והרמז, מדת אלהי"ם שהיא בגימטריה 86, כשהיא כוללת בתוכה את מדת אנ"י שהיא בגימטריה 61, כשהאני היה בטל לעומת אלהים, הנותר מהן היא מידת 25 שעם הכולל היא מדת הוי"ה שהיא בגימטריה 26.

לומר לך שלא היו צריכים לזעוק בעת שְׁנַעַם אליו, אלא די במה שהשמיעו קול אנהה חרישית, אשר פילחה את הרקיעים מהאנ"י הנמצא עמם בסתר המדרגה, דרך שעבוד הגוף שהיה בדרך הטב"ע, עד הוי"ה ב"ה גבוה מעל גבוה שגאלם מעל לדרך הטבע. שבהיותם בטלים לאלקים התגלתה בהם מידת הוי"ה ב"ה. שבזה התחבר האני של כל אחד מישראל עם מדת הוי"ה, וזה שאמר וגם. להורות

וכשם שאמר וגם הקמתי ולא אמר אני, כך יכול היה לומר וגם שְׁמַעְתִּי ומדוע יאמר וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי.

ויש לומר על דרך הרמז, כפי הנזכר לעיל, שהמלה וגם תּוֹרָה על מ"ט שערי טומאה, לכן אמר וגם אָנִי . שהאות א' במלה אָנִי תּוֹרָה על אחד, והאות נ' של המלה אני תּוֹרָה על שער החמישים, לומר לך שעוד שער אחד של טומאה, כבר היו נכנסים בשער החמישים של טומאה ואי אפשר היה להוציאם משם. והאות י' במלה אני תּוֹרָה על יחידו של עולם, שלכאורה לא היה שומע נאקתם מתוך נ' שערי טומאה. לכן אמר וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי, משום שהיו שקועים בתוך וג"ם שערי טומאה היינו מ"ט, ולא הגיעו לשער הנו"ן, לכן שמעתי נאקתם.

ועל דרך הצה יש להאיר בזה כי לכן יש טעם מפסיק בין וגם ובין אני, כזה: וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי. שהיה הפסק בין וג"ם שהם מ"ט שערי טומאה ובין השער האחד הנוסף החסר להם להשלים לנ' שערי טומאה. ועל ידי הפסק זה התקיים בהם שְׁמַעְתִּי.

לעומקו של מקרא פר' וארא

וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם
לְאֱלֹהִים וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֲלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם
סְבִלּוֹת מִצְרַיִם. [שמות ו, ז']

ויש אומרים לשון חמישית

וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לְתַת אֶתֶּה לְאַבְרָהָם
לִיִּצְחָק וְלִיִּצְעָק וְנִתְּתִי אֶתֶּה לְכֶם
מִרְשָׁה אֲנִי יְהוָה. [שמות ו, ח']
על פי הזוה"ק:

וְהוֹצֵאתִי וְהִצַּלְתִּי וְגִאֲלַתִּי וְלִקְחָתִי
מובא בזוה"ק שלכאורה ארבע
לשונות הגאולה **אינן לפי הסדר**
הנכון. שהרי רק **לבסוף** נתקיים
והוצאתי. וזה לשונם (בזוהר
המתורגם):

ר' יהודה אָמַר, פְּסוּק זֶה הוּא הַפּוּד,
שְׁפָתוֹב וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם
מִצְרַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּן וְהִצַּלְתִּי
אֶתְכֶם מִעֲבֹדֹתֶם, וְאַחַר כֵּן וְגִאֲלַתִּי
אֶתְכֶם.

הֵיךָ לוֹ לומר מִתְחִלָּה וְגִאֲלַתִּי אֶתְכֶם,
וְאַחַר כֵּן וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם!

אֵלָּא עָקַר שֶׁל הַפֶּל בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׂרָצָה
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִשָּׁר לָהֶם בַּמִּבְחָר

על חבור של הקב"ה עם האני של כל
אחד ואחד בזעקו אליו. לכן נאמר וגם
אני שמעתי.

ועוד על דרך הצח, באומרו וגם,
האות **ג'** תלמד על **ג'** אבות, והאות **מ'**
תלמד על משה והאות **ו'** היא החיבור
בין ההבטחה ל-**ג'** האבות ובין
שליחותו של משה. לכן נאמר **וגם**
פעמיים. אחד להורות על האבות
והשני להורות על שעבוד בנ"י
במצרים. והו' מחברת ביניהם. **וגם**
אני שמעתי ואזכר את **בריתי** עם
האבות. וגם הַקְּמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי עִם
האבות, **וגם** | אֲנִי שְׂמַעְתִּי אֶת-נֹאֲקַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנֹאֲפַר אֶת-בְּרִיתִי עִם
האבות.

^ ^ ^ ^

ארבע לשונות של גאולה

לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם סְבִלּוֹת
מִצְרַיִם

וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִעֲבֹדֹתֶם

וְגִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּנִרְוַע נְטוּיָה
וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים [שמות ו, י']

לעומקו של מקרא פר' וארא

עד כאן ארבע לשונות של גאולה, שכנגדן סידרו חז"ל ארבע כוסות בליל הסדר.

וממשיך המדרש:

ואם תאמר, פשיקבלם לא יביאם לארץ - הרי פתוב והבאתי אתכם וגו'.

והוא לכאורה לשון **חמישי של גאולה**, שהוא תכלית הגאולה.

ואכן, המהר"ל אף פסק לשתות כוס חמישית כנגד לשון חמישית זו של גאולה שהיא כנגד הפסוק "והבאתי", שהיא מורה על הגאולה העתידה. ויש שלא פסקו כמוהו, ולכן מן הספק מוזגים כוס חמישית ולא שותים, והוא הנקרא **כוס של אליהו** שלא נדע לפשוט הספק עד שיבוא אליהו ויתרץ, ולכן נקרא **כוס של אליהו** על שמו. יבוא תשבי ויתרץ גם הבעיא הזאת.

ולעומקו של מקרא ירמזון אליו מלפני ליציאת הולד מבטן אמו.

שאע"פ שנסים גדולים קורים עמו בבטן האם, **עצם היציאה היא החביבה**, ורק משנולד מספרים הכל בניסי ה' אשר ליווהו ביציאתו מן המיצר.

של הכל בראשונה. [והמובחר הוא היציאה ממצרים].

עונה לו ר' יוסי: וְהָרִי הַמְּבַקֵּר שְׂבַבֵּל וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים, וְאָמַר אוֹתוֹ לְבַסּוֹף?

אמר לו, [ר' יהודה] בְּאוֹתוֹ זְמַן אֵין הַמְּבַקֵּר אֵלֶּא הַיְצִיָּאָה, שְׁחָשְׁבוּ שְׁלֹא יֵצְאוּ מֵעַבְדוֹתֵם לְעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ רוֹאִים שֶׁם שְׂפָל הָאָסִירִים שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם, קוֹשְׁרִים אוֹתָם בְּקוֹשְׁרֵי כְּשׁוֹף, וְלֹא יְכוּלִים לְצַאת מִבִּינֵיהֶם לְעוֹלָמִים. וְלִכֵּן הִתְבַּשְּׂרוּ בְּמֵה שֶׁחָבִיב עֲלֵיהֶם מִכָּל. [והיינו היציאה].

ושואל ר' יוסי: אם כן מה צורך יש בלשון והצלתי ובלשון וגאלתי, עונה לו ר' יהודה:

ואם תאמר, אף על גב שִׁנְצָאוּ, הָרִי אוֹלֵי יִלְכוּ [חילות מצרים] אֶחְרֵיהֶם לְהַזִּיק לָהֶם - פְּתוּב וְהַצֵּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדוֹתֵם.

ולכן צריך לשון והצלתי.

ואם תאמר, הָרִי יֵצְאוּ וְיִנְצְלוּ וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם גְּאֻלָּה - תִּלְמוּד לֹאֲמַר וְגָאֲלִיתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה.

ולכן צריך לשון וגאלתי.

ואם תאמר לא יקבלם [הקב"ה] - הָרִי פְּתוּב וְלִקְחָתִי.

ולכן צריך לשון ולקחתי.

לעומקו של מקרא פר' וארא

מִטָּה יָדָהּ

קח מִטָּה וּנְטָה-יָדָהּ (ז, יט')

יש ליתן טעם, מדוע לעתים יכתוב ידך, ולעתים מטך, כגון: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ (י, כב'), וכגון: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-מִטָּהוֹ (ט, כג'), ולעתים יכתבם יחדיו כגון הכא: קח מִטָּה וּנְטָה-יָדָהּ

ויש לפתור על פי אוה"ח הק' בעניין קח אֶת הַמִּטָּה בסלע המריבה, (במדבר כ, ח'). שהמטה היה "הרמנא דמלכא". כלומר רשות מעם המלך לפעול שינויים בטבע. והוא הדין כאן, והרשות הזאת הנקראת מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ ממזגת את היד והמטה יחדיו, עד אשר היד והמטה הרי הם כאחד.

וכן מובא באוה"ח הק' והטעם לסימן כי יש בידו מטה עוז תפארה וכן חוק לשררה הממונים על דבר מלכות, וגו' מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ הרי שתכף לבש כלי זיין שנתן לו ה' וגו'.

וכמוכא במדרש (תנחומא ומדרש רבה פרשה ח') מְלָךְ בְּשֵׁר נָדָם אִין מְשַׁמְּשִׁין בְּשַׁרְבִּיטוֹ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

נאם תאמר נולד, אך לא ינצל, כתיב והצלתי, נאם תאמר ינצל ולא יגאל, ת"ל וגאלתי. נאם תאמר יגאל אך לא אקחהו אלי, ת"ל ולקחתי. נאם תאמר אקחהו, אך לא אטעהו על אדמתו ונחלתו - ת"ל והבאתי.

ואלו הן ארבע לשונות של גאולה ולשון חמישית של תכליתה: והבאתי. והם כנגד חמישה חלקי הנשמה: נפש רוח נשמה חיה יחידה.

וְהַקְּטִיב הַכְּתוּב הֵן בִּשְׁעַת לִידָה הֵן בִּשְׁעַת פְּקוּדָה: יְצִיאָה לְנַפְשׁ, הַצְּלָה לְרוּחַ, גְּאוּלָּה לְנִשְׁמָה, לְקִיחָה לְחַיָּה, וְהַבָּאָה לְיַחֲדִידָה, הַבָּאָה וּמְגִיעָה עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד.

ורמז בזה, שכאשר יוציא האדם כל תעצומות נפשו אל הפועל יזכה להיות בגן עדן העליון בנחלת הארץ העליונה, והיא תכלית כל האדם.

^ ^ ^ ^

לעומקו של מקרא פר' וארא

ועל דרך הרמז והסוד, מטה הוא כנגד ספירת החסד. כפי שדרשו, רב חסד - מטה כלפי חסד. ויד היא כנגד ספירת הגבורה. ככתוב לכל היד החזקה. וכאשר נאמר קח מטון ונטה-קדף, הרי מתמזגות שתי המידות גבורה וחסד, שהם דין ורחמים להיות מדה אחת כוללת שהיא רחמים בדין. ויהיה מאמר ה' נטה-קדף כאומו: כי גבר עלינו חסדו. שנתן לו תגבורת החסדים על הגבורות.

~~~~~

תנינים

וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים
ויבלע מטה-אהרן את-מטתם. (ז,
יב')

פירש רש"י ויבלע מטה-אהרן את-מטתם. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן. ומפרש ה"שפתי חכמים" ר"ל מדלא כתיב ויבלע תנין אהרן משמע מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן, והיה נס בתוך נס ואלו היה [בולע בהיותו] נחש לא היה רק נס אחד, אבל לאחר שנעשו מטות

הוא מסר שרביטו למשה, שפאמר (שמות ד, כ): ניקח משה את מטה האלהים בידו.

וכוונת המדרש בזה לשידוד מערכות הטבע, וזה נתן טעם למה שכתבו בקבלה [כנ"ל] הטב"ע בגימטריה אלה"ם, 86. ופירושו של עניין הוא שבהיות האלקים שליט על הטבע נתן את רשותא דהרמנא של שליטה זאת למשה על ידי מטה האלקים, ובכך יכול משה לשדוד ולשדוד מעם הטבע את כוחותיו ולהעבירם לרשותו על פי ציווי השם, ולשנות המערכות הטבעיות עד כדי היותם מעשי נסים שאינם מורגלים בטבע כלל, והוא שידוד המערכות הנזכר.

ועל דרך הצח נאמר:

באומר: מטה האלהים בידו, הריהו כאומר: שהאלקים מטה [מלשון להטות] את הטבע כולו תחת ידו של משה. וכעין שאמרו [ראש השנה יז]. רב חסד - מטה כלפי חסד. וידו של משה רבנו המחזקת במטה האלקים, הופכת להיות ידא אריכתא של הקב"ה, ועושה בטבע כרצונו.

לעומקו של מקרא פר' וארא

שְׁנַעְשׂוּ לאחר זמן. ועל פי זה יבואר הפסוק בתהלים [קיד,א-ג'] **בְּצֹאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּגו' הָיָם רָאָה וַיִּנָּס, הִיָּרְדֵן יִסֹּב לְאַחֹר.** והרי לכאורה אינו מובן. בשלמא **הָיָם רָאָה וַיִּנָּס** ביציאת מצרים. **אבל הירדן** הרי לא נסב לאחור אלא רק כארבעים שנה אחרי קריעת ים סוף. ומהו שהדגיש הפסוק **בְּצֹאת [בעת יציאת] יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּגו' הִיָּרְדֵן יִסֹּב לְאַחֹר.**

אלא יש לומר על פי הדברים הנ"ל, שבצאת ישראל ממצרים בעת קריעת ים סוף **הנס של קריעת הירדן היה כבר טבוע בנס של "הים ראה וינס".**

ולעומקו של מקרא ידויק מן הפסוק עצמו. שכן בנס הים נאמר בלשון עבר, **הָיָם רָאָה וַיִּנָּס, וגם המלה וינס** כתובה בו' המהפכת, וכאילו כתוב **רָאָה וַיִּנָּס.** ואילו בהמשך הפסוק לגבי הירדן, נאמר בלשון עתיד **הִיָּרְדֵן יִסֹּב לְאַחֹר.** לא עכשיו בצאת ישראל ממצרים, אלא מכח יציאה זו הירדן **יִסֹּב** לעתיד לבא, בכניסה לארץ. ואם כן יש כאן מעין שרשרת של נסים. נס הים טבוע במעשה בראשית, ונס הירדן טבוע בנס הים. יוצא איפוא **שנס**

כדכתיב נמי **את מטותם** חזר ובלעם היה נס בתוך נס.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנרמז נס בתוך נס זה באומרו וַיִּהְיֶה לְתַנְיָנָם חֶסֶר יוֹד. שחסרון היוד במלה **תַּנְיָנָם** ירמוז על **מטהו** של אהרן שבלע את כל התנינים של חרטומי מצרים לאחר שהפכו חזרה למטות.

ועוד יש לדייק מכאן שנס זה טבוע היה כבר במעשה בראשית שם נאמר "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנְיָנִים הַגְּדֹלִים". חסר יוד. (בראשית א, כא).

ואשר על כן, לִימְדָנוּ הכתוב יסוד גדול. שאין חדש תחת השמש גם בהתחדש לכאורה נס חדש. שכל נס הנעשה בְּשִׁדּוּד מערכות הטבע, כנ"ל, גם אם נראה לכאורה כאילו זה עתה התנוסס על ידי הקב"ה או שלוחיו, טבוע הוא כבר מימות מעשה בראשית. ואף אם גם יתחדש לכאורה נס, וגם אם יהיה נס בתוך נס, הרי הוא טבוע בנס קודם לו, ומגיע עד מעשה בראשית.

וכן הוא בעשרה נסים שנבראו בערב שבת בראשית בין השמשות, על מנת

לעומקו של מקרא פר' וארא

והתשובה לכך על פי הנ"ל שכל זה היה נס אחד כדי שיבלע מטה אהרון את המטות שהפכו לתנינים.

ולזה תרמוז היו"ד החסרה, בתנינים. יו"ד מלשון יד. לומר שהכל יד השם, גם אם היא נעלמה מעיני כל חי בכלל, ומעיני חרטומי פרעה בפרט.

^^^

כַּבֵּד לֵב פְּרָעָה

(ז,יד')

כַּבֵּד לֵב פְּרָעָה. על דרך המוסר, כאן רמז הכתוב כל תוקף גאוותו של פרעה ומידותיו הרעות. שכן בעל המידות הטובות, לבו ישלוט על תאוותיו. והתאוות מקורן בכבד. ולכן נקרא האדם השלם מל"ך. ר"ת מח לב כבד. שמחשבותיו שבמוחו ישלטו על לבו, ולבו על תאוותיו.

אבל בעל הגאווה, לעומתו, מידותיו הרעות הן בסדר הפוך. כבד לב מח. ר"ת כל"ם. תאוותיו ישלטו על לבו, ולבו על מחשבותיו. ולכן הלא יִפְלֹם ויבוש בעולם הזה, ויהיה פְּלֵה ובטל לעולם הבא.

הירדן גם הוא מקושר בשרשרת הנסים למעשה בראשית.

ומנין שנס ים סוף עצמו טבוע בו הנס עוד ממעשה בראשית, כדאמרו חז"ל [שמות רבה פ' כ"א] על הפסוק [יד, כז] וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנֹת בְּיַד לְאִיֲתָנוּ, אל תקרי לְאִיֲתָנוּ אלא לְתָנְאוּ. לתנאו הראשון. שתנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע בפני משה רבנו.

ומאיר כאן אוה"ח הק' שלא רק עם משה רבנו היה התנאי, אלא תנאי זה מימי בראשית קיים לגבי כל עמלי התורה שיוכלו לְשַׁדַּד מערכות הטבע כרצונם, וכמעשה רבי פנחס בן יאיר. ואם כן גם קריעת הירדן הטבועה בקריעת ים סוף, חוזרת היא למעשה בראשית.

וכן בעניינינו, בליעת המטה של אהרון את התנינים של חרשי מצרים, מוטבע ועומד מששת ימי בראשית, בהם נבראו התנינים, כנ"ל.

ועוד יובן על פי הדברים האלה מדוע יעשה הקב"ה נס למכשפים שיהפכו מטותם לתנינים. או אם תרצה מדוע יתן כח למכשפותם לעשות כן.

לעומקו של מקרא פר' וארא

וַיִּט מַלְאָה אֶת-מִטְהוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם
וְגו' וַיִּמְטֵר ה' בְּרֶד עַל-אֶרֶץ
מִצְרָיִם: (ט, כג')

על-השמים. פירש"י, מדרש אגדה,
הגביהו הקב"ה למשה למעלה מן
השמים. ופירש שפתי חכמים שנתן
לו ממשלה על השמים. ואע"פ שהם
דברי אגדה, הרי פירושו הוא
לפשוטו של מקרא, שנאמר על-
השמים.

ויש לשאול, שהרי לא איש ויכזב הם
השמים, שיצטרך להיות מעליהם כדי
לרדות בהם. ויכול ליתן לו ממשלה
בעליונים גם מבלי להגביהו מעליהם.

ויש לומר כפי שפורש בלעומקו של
מקרא גבי אברהם אבינו בפרשת לך
לך. ושם נאמר: וַיִּוצֵא אֱתוֹ הַחוּצָה
וַיֹּאמֶר הֶבֶט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר
הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם
וַיֹּאמֶר לוֹ פֹה יִהְיֶה זְרַעְךָ: (טו, ה')

פירש רש"י הֶבֶט-נָא הַשָּׁמַיְמָה
הוציאו מחללו של עולם והגביהו
למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון
הבטה, מלמעלה למטה.

והלא הם הם דברי בלעם הרשע,
שמרוב גאותו כינהו חז"ל [פרקי
אבות ה, יט'] עֵינֵי רַעָה, וְרוּחַ גְבוּהָה,
וּנְפֹשׁ רַחֲבָה, ברצותו לקלל את
ישראל ברגע שהקב"ה כועס, ומה
היה אומר אז פֶלֶם. [תוספות ברכות
ח.]. ואע"פ שלא עלה בידו, הרי
הקב"ה משלם לגויים גם על
מחשבתם הרעה, ונתקיים בו
"ומקלדך אאר", ובמקום לכולתם,
נתכלם וכלה הוא מן העולם.

וכן פרעה, בגאוותו פרסמו
הכתוב כי תאוותיו ישלטו על לבו,
ולבו על מוחו. שנאמר כָּבֵד לֵב
פְרַעֲהוּ. ופרע"ה בגימטריה קטנה היא
מ'.

להשלים: פֶלֶם.

יוצא, איפוא, שפרסמו הכתוב כך:
כל"ם. ר"ת כבד לב מוח. ואשר על
כן מֵאֵן לְשַׁלַּח הַעָמִים. מֵאֵן לְשַׁלַּח
הַעָמִים נגד כל סבירות ההגיון, שכן
מוחו בל עמו, ונתון לשליטת לבו
ולבו נתון לשליטת כבדו, שנאמר
כָּבֵד לֵב פְרַעֲהוּ.

לעומקו של מקרא פר' וארא

מלמטה למעלה, אלא כדרך שהיה נוהג משה להשפיל מבטו מלמעלה למטה.

וכדי לא לשנות את ההנהגה הטובה של משה רבנו, **הגביהו הקב"ה מעל השמים** כדי להטות במטהו על השמים, **מלמעלה למטה**.

ועוד יש לומר שלא היה משה רבנו מעז להטות מטהו כלפי שמיא, **שאיך זה דרך ארץ כלפי השוכן בשמי שמים עליונים**, ולכן קָשַׁף ממנו הקב"ה את סירובו, והגביהו מעל השמים.

וזה סוד המאמר (סוכה ה עמ' א') שמשנה מעולם לא עלה **למעלה מעשרה** [טפחים].

ולעומקו של מקרא רצה לומר **שלא עלה למעלה מעשר ספירות**. אלא כל עליותיו היו בתוך העשר ספירות, שלמעלה מהן לא יראני האדם וחי. והיכן הם עליותיו בתוך העשר **בין שלש לעשר**. בין נצח המדה הרביעית ובין תת המדה העשירית. והשלש מתחתיו כביכול הן הוד-יסוד-מלכות.

והוינו בה, מדוע הצריכו להגביהו מעל הכוכבים, והרי יכול לומר לו שא עיניך וראה, ויסתכל מלמטה למעלה.

ויש לומר, דכל המציאות של אברהם אבינו היתה **התבטלות** כלפי הבורא ית'. והיא מציאות של **ואנכי עפר ואפר** ובמציאות זו לא שייך לשאת את עיניו למעלה, אלא כדרך שהיה אברהם אבינו נוהג **להשפיל מבטו**, ולהביט **מלמעלה למטה**.

וכדי לא לשנות את ההנהגה הטובה של אברהם אבינו, **הגביהו הקב"ה מעל הכוכבים** כדי שיראה אם יוכל לספור אותם, **מלמעלה למטה**.

ומה שמצינו אצל אברהם בפרשת וירא **וַיִּשָׂא עֵינָיו וַיִּרְא וַיִּהְיֶה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים**, שם באו המלאכים לרשותו תחת העץ והתרחקו. או כלך לדרך זו: לדבר מצוה שאני.

כמו כן בענינינו, משה רבנו הולך בדרכי אבות בהכנעה וענוה ושפלות לבב. וכשם שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר, אמר משה רבנו **מי אנכי, ונחנו מה**. ובמציאות זו לא שייך להטות מטהו אל השמים

לעומקו של מקרא פר' וארא

ואשר על כן נר חנוכה אשר הוא מן הנצח ולמעלה לא יבטל עולמית. והוא משל ל**נר ה' נשמת אדם**, שהיא מהנצח ולמעלה ולא תבטל עולמית.

וכן הברד הוא ממדת הנצח, [כאשר יבואר לקמן] ולכן נשאר תלוי ועומד באויר שנאמר **ויחדלו הקלות והברד ומטר לא יפד ארצה**, ואמרו במדרש רבה יב, **ז תלאן ברפיון, ואימתי ירדו, חלקם בימי יהושע על האמוריים, שנאמר (יהושע י, יא): ויהי בגטס מפני ישראל נה' השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים, והשאר עתידין לירד בימי גוג ומגוג.** ולכן הברד הוא בנצח עד יום גוג ומגוג.

ובזה ינתן טעם גם לפירושו של השפתי חכמים בפירוש רש"י הנ"ל, שנתן לו בזה ממשלה בעליונים. **שזה הסוד בשליטת האדם בעליונים:** ככל שישפיל עצמו, כן תינתן לו שליטה בעליונים. ולעומת פרעה שגבהות לבו היתה משפילתו עד מצולות ים, לולא רצה הקב"ה להעמידו בעבור יראה כי אין כה' בכל הארץ.

וזה סוד אומרו (שמות ז, א') **ראה נמתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יקהי נביאך.**

ומשום כבודו של אהרון אמר נמתיך אלהים לפרעה ולא לאהרן שינהג שררה בפרעה ולא באהרן. ולאהרן אמר בדרך של כבוד **ואהרן אחיך יקהי נביאך.**

וזה סוד הדלקת נר חנוכה מעל ג' ומתחת לעשרה טפחים.

שיתן הנר מעל ג' ספירות, מעל מדת הנצח, שעל ידי כך יהיה נצחי ולא יבטל עולמית.

ולכתחילה עדיף שיתן הנר מעל **שבעה טפחים**, ובתוך העשר ספירות, שתהיה שליטה בנר מעל החסדים, כי שבע היא מידת החסד.

ומה שאמרו שכינה לא ירדה למטה מעשרה כוונתם פרט לנר חנוכה שהשכינה השורה על אור הנר מנמיכה עצמה כביכול אל המדליק כאות חיבה, ובבחינת "אתך גוצא גחין ולחיש לה".

לעומקו של מקרא פר' וארא

אמר כי לא מת בגשן. וכן על זה הדרך בכל המכות.

לומר לך, שהתקיים בזה הכתוב שמות לג, טז, ונפלינו אני ועמך מפל העם אשר על פני האדמה. ולא רק השגחה כללית של כל ארץ גשן, אלא השגחה פרטית על כל חזד וחד מבני ישראל.

עשר המכות על פי עשר הספירות הק'

ובהקדים יש לומר כי בעניין הספירות יש שתי שיטות עיקריות, האחת מחשיבה את ספירת ה"כתר" במניין הספירות ולא את ספירת ה"דעת", והשניה מחשיבה את ספירת ה"דעת" במניין הספירות ולא את ספירת ה"כתר", וכפי שהובא באריכות בלעומקו של מקרא לפרשת שמות, וכמובא בפרדס רימונים להרמ"ק, בהקדמה לפרק ז'. ושם מבואר: רק כאשר אין מחשיבים את ספירת הכתר במניין עשר הספירות, אזי נחשבת

גִּשְׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

רק בארץ גִּשְׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרֶד (ט, כו)

ויש לשאול, מה תלמוד לומר בארץ גִּשְׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכי איננו יודעים כי בגשן - שם בני ישראל?!

אלא יש לפתור על דרך סרסוה ודרשהו: בארץ גשן היה ברד, רק לא במקום אשר-שם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שהרי מצינו שהיו ישראל מעורבים בין בתי המצרים, שכן העיד הכתוב אשה משכנתה, וכו' וכן העיד הכתוב שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל וכו'.

כלומר: אף שהיו מעורבים עם המצרים בארץ גשן על המצרים בארץ גשן היה ברד, ועל בני ישראל אשר שם בארץ גשן רק עליהם לא היה ברד.

וכן בענין של וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד. ולא

לעומקו של מקרא פר' וארא

**שיטת הבית יוסף כמובא במגיד
מישרים.**

שיטה ב'
מלמטה למעלה, כלומר מן המלכות
ועד הכתר, כשיטת הזוה"ק והאריז"ל,
שהמכות מתגברות ועולות ממכת דם
שבמלכות ועד מכת בכורות שבכתר.

ועוד יש שיטות כקווי החסד וקווי
הגבורה. וכן שיטת הערבוביה,
כרצוא ושוב של המלאכים, ועוד.

ובזו הפרשה ננקוט הסבר המכות
לשיטה א' שהיא מלמעלה למטה מן
הכתר ועד המלכות.

**ואשר על כן, באומרו וְאֵת-אֶתְמִי
אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם, יִרְמוֹז לְעֵשֶׂר
הַסְּפִירוֹת הַק' שהם אותותיו של
הקב"ה בהשתלשלות ההוי"ה. ועל כן
נתן עשר מכות השייכות אליהן.
ואשר על כן קראן אֶתְמִי ולא אותות
סתם. לומר שאלו הן האותות שלו.
האותות של הקב"ה, בהם הוא מנהיג
את עולמו.**

הדעת עמהן. וכאשר כן מחשיבים
את ספירת הכתר במניין עשר
הספירות, אזי אין נחשבת ספירת
הדעת עמהן. ולא שהדעת בטילה
אלא היא כאילו נסתרת ותפקידה
להעביר את כח כתר חכמה ובינה
לשבע הספירות דזעיר אנפין. כזה:

כתר

חכמה בינה

[דעת]

חסד גבורה

תפארת

נצח הוד

יסוד

מלכות

ובביאור זה ננקוט את השיטה הראשונה
שמחשיבה את ספירת ה"כתר" במניין
הספירות ולא את ספירת ה"דעת".

**ועוד יש לדעת כי גם בעניין המכות
והספירות יש שתי שיטות עיקריות,
כנגד איזה ספירות לחשב המכות.**

שיטה א'

מלמעלה למטה, כלומר מן הכתר
ועד המלכות, וכמבואר לקמן,
שהמכות יורדות ומשתלשלות
כהספירות הק' ממכת דם שבכתר,
ועד מכת בכורות שבמלכות. היא

לעומקו של מקרא פר' וארא

צפרדע

צפרדע. כנגד ספירת **החכמה**.

ושמה יעיד עליה: צפר-דעה. צפר בארמית הוא בוקר. צפרא. כשם שהבקר עולה מן החשך כן החכמה **מאין** תמצא. ולכן אמר משה רבנו לקרה, **בְּקֶר וַיֵּדַע ה'.** (במדבר טז,ה').

ומכח ספירת החכמה עשו חנניה מישאל ועזריה **קל וחומר** בעצמן **מצפרדעים** כשמסרו עצמן על קדושת השם, והפילו עצמם לכבשן האש. ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת ה', קפצו לתנורים בעודם חמים, אנו שמצווין על קדושת ה' על אחת כמה וכמה.

וזו שאמרו חז"ל שצפרדע אחת היתה **והכו בה** ונחלקה לרבבות צפרדעים. כי כך היא החכמה **כפטיש יפוצץ סלע**.

ועל דרך הצח, החכמה בהיפוך אותיות היא **הפה מלת**. הכה בקדקדך ותן למוחך לפרות ולרבות ולחדש חידושים ולראות נפלאות.

וכצפרדעים האלה אשר מקרקרות וצועקות, כן החכמה לא תעצור עצמה

בביאור שיטה א' בסדר המכות לפי השתלשלות הספירות הק'. **שהיא מלמעלה למטה מן הכתר ועד המלכות:**

דב

דב. כנגד ספירת **הכתר**. שהכתר הוא מקור החסד והרחמים והחיות שבכל העולמות. כמים שהם מקור החיות והחסד. וכשהרשעים אינם נותנים לקיים את התורה, המשולה למים, נהפכים עליהם מי החסד לדין **קשה הוא הדם**. ועל דרך **הצח**, דם בגימטריה קטנה הוא כתר בגימטריה קטנה, היינו 8.

ובכוונות התפילה מובא בזה"ק ששם ה' המתגלה בכתר מנוקד בקמץ, כזה: יְקַוֶּה וכן שם ה' בברכת שובר אויבים ומכניע זדים. **וכל כך למה,** שהרשעים מבקשים לפגוע בכתר, לכן נגלה עליהם הקב"ה **בספירת הכתר**.

ובשילוב שם הויה עם המלה **כתר** מתקבל שם השם באצילות שבו מכה בהם השם כזה: **יכהתורה** ונרמז בשם זה **כח התורה** המכה ברשעים.

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכן ירבה אוצר כספו, אוצרותיו
הרוחניים והגשמיים כאחד

וכצפרדע העולה ממימי היאור, כן
החכמה תעלה מתוך מימי התורה
והאורה, ותיכנס **בְּקָה וְבַעֲמֻךְ** ודרשו
בְּךָ וּבְמַעֲיָהּ. **בְּקָה** כתיב, שהיו
הצפרדעים **בוכות ומקרקות** בתוך
מעיהם. **כן החכם צריכה** החכמה
לדבר ולקרקר בתוך מעיו.

וכשהחכמה נטולת חיים היא צבורה
חֲמָרָם חֲמָרָם כצפרדעים המתות,
והרוחניות שבה הופכת לחומר, והיא
מבאֵשֶׁת ככתוב [ח,י'] **נתבאֵשׁ הָאָרֶץ**.
ולכן צריך להחיותה ללא הפסק
ולהכות על קדקדה מתוך מימי התורה
והאורה.

^^

כְּנִיָּם

כְּנִיָּם. כנגד ספירת הבינה.

וכן האות **כ** והאות **ב** מתחלפות.
שעל ידי תוספת **כעין עקב קטנה**
בתחתית ה-כ' תהפך ה-כ' ל-ב'. ותיהפך
כינה לבינה. והיתה **הכינה למצרים**,
והבינה היתה **לבני ישראל**. ועקב
קטנה זו הרי היא **כאצבע קטנה**,
ואשר על כן אמרו **אצבע אלקים היא**.

ותפתח את אוצרותיה להשמיע קולה
ברמה, ככתוב [משלי א. כ'] **תְּקַמֹּת**
בְּחוּץ תְּרַנֶּה בְּרַחֲבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ.

ובכוונות התפילה מובא בזה"ק
שספירת החכמה תנוקד בפתח. כזה:
יהנ'ה. ועל כן מבקשים בבא לציון
גואל הוא **יפתח** לפנינו בתורתו, וגו'.
וכן כתוב (דברים כח, יב): **יפתח ה'**
לְךָ אֶת אוֹצְרוֹ הַטוֹב והיינו דאמר קהלת
(ז,יב): **פִּי בַצֵּל הַחֲכָמָה בַּצֵּל הַכֹּסֵף**.
והוא כפשוטו. ככל שישתדל אדם
בתורתו, ישתדל עבורו בוראו להצלחת
עניני כספו. ורמזה שלמה המלך
בפסוק זה להקליפה אשר יש להסירה
מלב האבן כדי לגלות את גרעין
החכמה שבלבו, **כַּבְּצֵל** הזה העשוי
קליפות קליפות **ומעטה** על גבי
מעטה. כן מכוסה מן האדם אוצרו
הטוב של ה' המיועד עבורו מן השמים,
וככל שמסיר האדם את המעטה מעל
גבי חכמתו, כן מסיר הקב"ה את
המעטה מעל אוצרו הטוב המוכן
בעבור האדם. על כן נאמר **פִּי בַצֵּל**
הַחֲכָמָה בַּצֵּל הַכֹּסֵף.

ולעומקו של מקרא יאמר אל תקרא
כֶּסֶף אלא כֶּסֶף. לומר לך, ככל שירבו
כיסופיו לה', כן תרבה חכמתו בתורה,

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכן **מכת הכינה** אי אפשר לעמוד עליה עד אשר **מבינים** כי **אצבע אלקים** היא.

כי היא בריה פחותה מעדשה, ואין שולטת בה הטומאה והמכשפות. כן **הבינה** היא הנקודה הפנימית העמוקה של **הדעת** ולא תשלוט בה כל סְכָלוֹת וּבְעֵרוֹת. והבינה היא הופעת הרחמים בלבוש של דין, והיא כנגד הי עליונה שבשם ה', י-ה-ו-ה. ואשר על כן תנוקד הבינה בצירה, כניקוד **הא**. כזה:

יְהוָה.

והמלה פָּנָם הוא השם **הכ"א** במנין ע"ב שמות הק': **נמך**, ובהיפוך אותיות **פָּנָם**. והוא כנגד המלה ציצית היא המלה **הכ"א** שבפרשת ציצית. וציצית היא מלשון **וְיָצִיצוּ** מעיר **פְּעֻשָׁב הָאֶרֶץ**: [תהלים ע"ב ט"ז]. ופירשו שם על בני ישראל שיפרו וירבו ויתפשטו **בארץ**. **ובכנכם** נאמר אל אהרן, **והך** את עפר **הארץ**. ובגזירה שוה **הָאֶרֶץ הָאֶרֶץ**, **יֵאָמֵר**, כשם **שהכנכם** במצרים יציץ מן הארץ ואי אפשר לאמוד אותו, כן ישראל יפרו וירבו ויתפשטו **בארץ** ואי אפשר יהיה לאמוד אותם. ועל כך נאמר **אֲדָהּ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל** (תהלים עג, א').

והבינה היא להבין דבר מתוך דבר. ובמשלי [ב'ו'] אמר שלמה המלך פי יְהוָה יִתֵּן חֵקְמָה מִפִּי דַעַת וּתְבוּנָה. ו**נרמז** בזה להבין דבר מתוך דבר: להבין דבר חכמה מתוך דבר ידיעה. שאם תתבונן בידיעה אשר לפניך, ממנה תבין חכמתך. ובזה המבין בדרגא עליונה מן החכם, שמבין דבר מתוך דבר. ולכן הן **שתי שאלות נפרדות** שנשאל האדם בבית דין של מעלה לעת פקודה.

כהגמרא במסכת שבת [לא]. **אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עתים לתורה? עסקת בפריה ורביה? צפית לישועה? פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר?**

ועל דרך הפנימיות יובן מדוע אי אפשר לחכמה בלא בינה. שהבינה לחכמה כנשמה לגוף. וכשם שאין קיום לגוף בלא נשמה, כן אין קיום לחכמה בלא תבונה. והחכמה היא מצד החסד והרחמים, והבינה היא מצד הגבורה והדין. ואי אפשר לזה בלא זה, והשילוב ביניהם היא אמת הבניין של הבנה בהשגחת ה', כעין **יתן אמת ליַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם** [מיכה ז, כ'].
לַיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם

לעומקו של מקרא פר' וארא

וזה **סוד אנכי** ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ועל פי סוד זה דרשו חז"ל כמה מכות היו במצרים וכמה היו על הים, כי במצרים בפנם, היו **אצבע**, ועל הים היו **יד חזקה** שהיא אצבע כפול חמש. אשר על כן יסמל **הכנם** יציאת מצרים. ועל כן היא בספירת **הבינה** כי בספירת הבינה מתגלית **המדה של אנכי**, ובה יצאנו ממצרים כדכתיב **אנכי וגו' אשר הוצאתיך וגו'**.

^^

עָרַב

עָרַב. כנגד ספירת **החסד**. שהיא מדת הרחמים וארך אפים, ואין לך התגלות של מדת הרחמים וארך אפים יותר מזו של הָעָרַב. שלבני ישראל היו כידידים, ולמצרים כמשחיתים.

שאינ לך אריה רעב המבקש טרף במצרים וכשיגיע לארץ גשן יהיה לְעֹבְרִים כחבר וכידיד אם לא תהיה בו מדת ארך אפים חסד ורחמים **מאת ה'**.

ועוד, שספירת **החסד** נקראת גם **גְדוּלָה**, ואין לך **גְדוּלָה גְדוּלָה** מזו

ועל דרך הצח, נאמרו ג' פסוקים במכות בענין הכאה. והם שנים בכנים ואחד בברד. והם בסימן **הך הך הך אף**.
כיצד:

ויאמר ה' אל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהָרֹן נְטֵה אֶת מִטְּהָ וְהִי אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ וְהִיָּה לְכֶנֶם (ח, יב')

ונט אֶהָרֹן אֶת יָדוֹ בְּמִטְהוֹ וַיִּפֹּךְ אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ (ח, יג')

כִּי עָמְתָה שְׁלַחְתִּי אֶת-יָדִי וְאֵף אוֹתָךְ וגו' (ט, טו')

והם ה"ף, ז"ף, א"ף. ר"ת **אי"ה**. איה מקום כבודו להעריצו. והוא השם **יא"ה**, ה-ס"ב במספר מע"ב שמות, והוא כנגד המלה **מארץ** [מצרים] היא המלה הס"ב בפרשת ציצית.

וזה סוד אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים.

וכאומרו: אשר הוצאתי אתכם עמי ישראל מארץ מצרים כאשר הוצאתי את הכנם מארץ מצרים.

וכשם שאין המצרים יכולים להוציא את הכנם מעפר ארץ מצרים, **והודו אצבע אלקים היא**, כן לא יוכלו להוציא אתכם מארץ מצרים בלתי אם אשר אוציא אתכם **אני לבדי** מארץ מצרים **כאשר הוצאתי את הכנם**.

לעומקו של מקרא פר' וארא

דָּבָר

דָּבָר. כנגד ספירת הגבורה.

גבורה הוא מצד הדין הקשה, אשר בשם אלקים יכונה. ודָּבָר הוא מלשון דבור קשה. ועם כל זאת שתף הקב"ה רחמים בדין, שנאמר [שמות ט, טז] וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָּה בַּעֲבוּר הָרֵאֶתֶךָ אֶת־כַּחֲזֵי וּלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ. ובזה מתגלית גבורתו של הקב"ה שמשתף רחמים בדין. והעמידו לפרעה [מצד החסד] בעבור הראות את כוחו מצד הגבורה].

שְׁמִי לעתים **שהחסד מתלבש בגבורה** ולעתים **הגבורה תתלבש בחסד**. וכאמרו אברהם ליצחק בנו בעקידה: **הנני בני**. ופירש האוהב ישראל מאפטא: **הנני** – בני. כן אמר אברהם עמוד החסד לבנו יצחק שהוא מדת הגבורה. עתה הנני מדתו של בני. ואני מתלבש בגבורה להעלותך לעולה. ואתה עתה מדת החסד שפושט צוארך. ולכן נקרא הַדָּבָר בשם זה, כי דָּבָר הוא מלשון דבור, ודבור הוא מענה קשה ולא כאמירה רכה. ועוד אמר **דבר כבד**, שהוא קשה מנשוא.

שבה מוכחת בעליל השגחה פרטית של כל חיה וחיה, אשר באו בערבוביה כביכול, וביניהם עשו שלום ולא טרפו זה לזה, וזה מוכיח על סדר אלקי ביניהם, אם כי כלפי חוץ נראה הָעָרֵב מעורבב חיות שונות זו בזו. ועוד, אמרו על ערבוביה של חטאים כגון אח ואחות **חסד הוא**. ולכן הערבוביה היא בספירת החסד, אשר **למטיבים היא מטיבה ולמרעים מרעים קולתה**.

ועל דרך הצח יאמר כי הניקוד של שם ה' במדת החסד שהוא מנוקד בסגול, יוכיח על הָעָרֵב. שהן ג' נקודות, ואין ניכרת כל נקודה לעצמה. כזה: **יְהוָה**. כן החיות בערבוביה אין ניכרות כל אחת לעצמה אלא כקבוצה מעורבת ומעורבת. והמלה חָסֵד של היא תנוקד בסגול, והגימטריה של חסד היא ע"ב כנגד ע"ב שמות הקדש כנ"ל, ומובא באוהב ישראל מאפטא שמקובלנו כי כל שמות ע"ב הם שמות של חסד לבני ישראל.

והיינו שהחסד ושמות ע"ב מעורבים זה בזה כפי שְׁהָעָרֵב מעורבים זה בזה.

לעומקו של מקרא פר' וארא

והיה ראוי פרעה וכל מצרים למות במכה זו, ככתוב "כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ". ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את־כחי ולמען ספר שמי בכל־הארץ.

ובית דין של שרי מעלה דנוהו לפרעה בספירת הגבורה לרחמים. וזו גבורתו של הקב"ה שמשתף רחמים בדין. וזה שנאמר בְּדָבַר הַזֶּה יָד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶה וְגו' (ט, ג). פְּעָמִים שָׁם הוּיָה. ישר והפור, כנגד ה' ה' אל חנון ורחום. ולא שראוי פרעה לרחמים אלא למען ספר שמי בכל הארץ. ומה הוא שמו שיסופר בו בכל הארץ, הוא שם רחמים בדין. והוא תוקף גבורתו. והיא הספירה של פחד יצחק, שהוא הגבורה, כנגד אברהם שהוא החסד. וליתן את של זה בזה וזה בזה, כנ"ל.

ועל דרך הצח והרמז, הזהירו לפני מכת הַדָּבָר, ואמר לו משה לפרעה, (ח, כה) רַק אֶל־יוֹסֵף פָּרְעֵה הִתְּלַל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הַעַם. וכרומז ומזכיר לו את ימי יוסף הצדיק אשר הציל את ארץ מצרים מן הרעב ככתוב (בראשית מז, יג) וַתִּלְלֵה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב. לכן אמר לו

ואמר דבר כבד כנגד לב פרעה. ועוד אמר דָּבָר כָּבֵד מְאֹד. שאין מי שיעמוד בו. והוא כעין גבורה שבגבורה.

ועל דרך הצח יאמר שעל כן ניקוד שם ה' בספירת הגבורה היא שְׁנָא כזה: יְהוָה והוא מלשון שְׁנָא. וענותותו של הקב"ה למדנו כאן, שמקום שצריך להתגלות בכח עוזו וגבורתו, שם התגלותו בקול ענות כביכול חלושה, שכן הַדָּבָר בא ללא קולות וברקים וללא מראה עינים כמבואר לקמן (פרשת בא) בפסוק הַתְּעַלְלֵתִי, שהופיע בגבורתו במדת שְׁנָא, כדי למתק את כוח הגבורה בעולם ולהחזיר העטרה לחסד שממנו יונקת הגבורה.

ועוד יש לומר בזה, שבמדת הגבורה שם ימצאו ש"י מחנות של מדת הדין. והוא מקום של השור, מן השמאל. ובכח השור שבמרכבה הוכו השוורים ושאר הבהמות בְּדָבָר. וגבורה הוא מצד הדין הקשה, בשם אלקים יכונה, מקום ב"ד של מעלה, שם מדורי הגיהנום [שערי אורה], שם סנהדרין גדולה של שבעים ואחד שרי מעלה.

לעומקו של מקרא פר' וארא

הוא כעין כתר לראש העוסקים בתורה שהיא תפארת לאדם, ותפארת לו מן האדם. **ותתפאר** על מי שמחשיב עצמו **כאפר**, בעונה.

ועוד על דרך הסוד, כמובא בספר שערי אורה לר' יוסף ג'יקיטאלי, החולֵם הוא הנקודה העליונה שמעל היו"ד העליונה שבספירת האצילות, גבוה מעל גבוה, משם שפע הנבואה הן בהקיץ הן בחלום, ולכן נקרא החלום כך **שהחלום** הנבואי הוא מן החולֵם הנכסף שמעל קוצו של יו"ד העליון.

ואשר על כן, התפארת שהיא מדת התורה הקדושה, נקודה בחולם, להיות מקושרת עם החולם הנכסף ממנו תוצאות שפע ההתגלות הנבואית.

^^

ברד

ברד. כנגד ספירת **נצח**.

ונצח והוד הם **עצם השמים לטוהר**. [שערי אורה]. ונצח והוד הם כנגד משה ואהרן. ולכן משה עלה השמימה מעל הנצח, שם עצם השמים לטוהר. וזה מה שפירש"י [לעיל טו, ה'] מעל השמים מעל שמי השמים שהם כעצם השמים לטוהר במדת ה**נצח**.

רק אל-יִסָּף פְּרָעָה הָתַל. שכן ותלה הוא הָתַל בהיפוך אותיות. שאם ישוב ויקיים הָתַל ישוב הרעב ויתקיים בו ותלה.

^^

שחין

שחין. כנגד ספירת **התפארת**. שתפארת היא הספירה בה ניתנה התורה הקדושה שהיא ממדת התפארת, **והשחין השורף כל גופו של אדם** הוא ממדת **האש שחורה על גבי אש לבנה** שהתורה היתה כתובה בו. **ואש השחין** באה לתבוע עלבונה של **אש התורה** שלא יכלו לעסוק בה מעבודה קשה בשדה. ואשר על כן הכה אותם **בשחין** שיש בו משמעות של **לשוח**, ולהתכופף ולהכנע בפני בורא עולם.

והיא כנגד יעקב. איש תם יושב אהלים אשר השתחוה לעשו שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. והוא ממדת **הענוה** והענוה תוליד התפארת והתפארת תתפאר על בעל הענוה. **והענוה תתבע את עלבונה מבעלי הגאווה**.

ועל דרך הצח, לכן תהיה מדת התפארת נקודה בחולם, והיא נקודה מעל אותיות ה' כזה: **יהו'ה, שהחולם**

לעומקו של מקרא פר' וארא

כתר-דם
 חכמה-צפרדע   בינה-כנים
 חסד-ערב   גבורה-דבר
 תפארת-שחין
 נצח-ברד   הוד-ארבה
 יסוד-חשך
 מלכות-מכת בכורות

^ ^ ^ ^

דְּרָשֵׁת הַשְּׁעָרָה וְהַחֲטָה כְּמִשְׁלַל וְנִמְשָׁל

וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יְיָ עָמִי כִי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי
 יְהוָה אֱלֹהִים: וְהַפְּשֵׁתָהּ וְהַשְּׁעָרָה
 נִפְתָּה כִּי הַשְּׁעָרָה אָבִיב וְהַפְּשֵׁתָהּ
 גִּבְעָל: וְהַחֲטָה וְהַכְּסָמָת לֹא נָפוּ כִּי
 אֶפְיֶלֶת הִנֵּה. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעֹה
 וְגו' (ט, ל-לג)

ובשימת לב, יש לעיין מדוע
 לכאורה באמצע הדין ודברים שבין
 משה לפרעה. פנה הכתוב כביכול
 לספר על הפשטה והשערה שנקטה
 ועל החטה והכסמת שלא נפו, ואחרי
 כן חוזר הכתוב לומר וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם
 פְּרָעֹה וְגו'.

ועל דרך הצה, ניקודה של ספירת
 הנצח בחיריק, כזה: יְהוָה לרמז על
 הברד שנשאר תלוי ועומד בין שמים
 וארץ עד אשר נפל בימי יהושע בן נון,
 כמובא במדרש לעיל.

וכמובא בברכות (נד:): מאי אבני
 אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב
 איש וירדו על גב איש עמדו על גב
 איש זה משה דכתיב {במדבר יב-ג}
 והאיש משה עניו מאד וכתוב {שמות
 ט-לג} ויחדלו הקולות והברד ומטר
 לא נתך ארצה, ירדו על גב איש זה
 יהושע דכתיב {במדבר כז-יח} קח לך
 את יהושע בן נון איש אשר רוח בו
 וכתוב {יהושע י-יא} ויהי בנוסם מפני
 בני ישראל [חמשת מלכי האמרי] הם
 במורד בית חורון וה' השליך עליהם
 אבנים גדולות.

וג' המכות ארבה חשך מכת-בכורות
 שבפרשת בא הם כנגד הוד יסוד,
 מלכות, ויבוארו באריכות בפרשת בא,
 ונשלם בהם סדר המכות
 בהשתלשלותם מלמעלה למטה,
 כזה:

לעומקו של מקרא פר' וארא

שחוחים ורכים, וכן כל משפחות ישראל, **כִּי אֶפְיֶלֶת הַנְּזָה**. וזה נרמז באומר: **כְּסִמָּת**, ורמז בזה שאנו מכוסים במכסה ובהנהגה של הקב"ה, כמים לים מכסים, ואין עין הרע שולטת בנו בעבור שאנו רחוקים מן **החטא**, ולכן נמשלנו **כתטה**.

ורמז גדול רמזה כאן התורה על ישראל ועל פרעה מלך מצרים בפרט ועל כל עבודת השם בכלל.

שהרך והעניו כמשה רבנו וכן כל איש ישראל, יוכלו לעמוד בכל גזירות הקשות, **כמו החיטה והכסמת, והבעל גאווה כפרעה נכו, שגאותו היא היא נכותו**, וכל עמו עמו, **ישברו ולא תהיה להם תקומה**, ויתקיים בהם **נכו כפשתה וכשעורה** אשר **נפתה**.

והפשתה והשערה רמז הם לגויים אשר בשר חמורים בשרם ומאכלם **מאכל בהמה כשעורה וכפשתה**, והם **נכים** בגאותם על כוחם ועוצם ידם, **כפרעה נכו שגאותו זו היא נכותו**, ולכן לא יעמדו בגזירת מלך העולם, **וישברו ולא תהיה להם תקומה**.

שהיה ראוי כביכול לספר העניין של **השערה וְהַחֲטָה אַחֲרֵי צֵאת מִשֵּׁה** מעם פרעה ולא לפני צאתו, והרי נראה הדבר כאילו התורה מספרת על החטה והשעורה טרם גמר משה לדבר או להתיצב לפני פרעה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי אכן, **השערה וְהַחֲטָה אֵינן הן עניין** לחוד שספרה עליו התורה, **אלא המשך הדין ודברים בין משה לפרעה**.

והם הם דברי משה רבנו עצמו, בעמדו לפני פרעה, וכי אלו הם חלק בלתי נפרד מהדין ודברים שהיה בין משה ופרעה

והם **כְּמִשְׁלַל וְנִמְשָׁל**:

וכביכול עומד משה רבנו ואומר לפרעה: הנני מזהירך בזה, **וְהַפְּשִׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה**, שאתה פרעה נכו, אתה וכל הגאים אתך הנמשלים לפשתה ושעורה, העומדים בגאותם כגבעולים זקופים, **תִּכּוּ בברד כגבעול, כִּי הַשְׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפְּשִׁתָּה גִבְעֹל**. ואילו אנחנו עם בני ישראל ענוים בני ענוים, יתקיים בנו **וְהַחֲטָה וְהַכְּסִמָּת לֹא נִכּוּ** כי אנחנו המשולים לחטטה, שנאמר בנו **רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה**, אנחנו תמיד בעונה **כבית אפל**,

לעומקו של מקרא פר' וארא

וְכִנָּה הוא מלכות ב"ד, והבנין הוא
המקדש.

ופירושו:

אבל ישראל שענוים הם, ורכים
כחיטה וככוסמת, ונקיים מן החטא
ומכוסים על ידי הנהגת ה', להם יאה
העמידה והתקומה, ככתוב וְאֵלֶיךָ
אֲתָבֶם קוֹמֵמִיּוֹת [בחקתי,כו,יג].

כִּי אֶפִּילֵת הִנֵּה כאן רמז הכתוב סוד
עמידתם האיתנה וקיומם של ישראל,
כמובא בסנהדרין צב. לְעוֹלָם הָיוּ
קָבֵל וְקָיָם. ומהו קָבֵל, פירש רש"י
שם כבית אָפֵל שאין פותחים בו
חלונות, ולכן אי אפשר לִפְתֹּחַ לראות
את נגיעו. ולכן הַחֲטָה וְהַכְּסָמֵת לֹא
נִכְּפוּ כִּי אֶפִּילֵת הִנֵּה, והיינו שישראל
המשולים לחיטה ולכוסמת, לא
פותחים חלונות לבם ליצר הרע.
והיינו כי אפילות הנה.

ועל דרך הפשט, נִכְּתָה נשברה,
וברש"י נִכְּתָה לשון פרעה נכו.

ולעומקו של מקרא רומז לנו כאן
רש"י כי כוונת הפסוק וְהַפְּשָׁתָה
וְהַשְׁעֵרָה נִכְּתָה - לשבירת פרעה.

כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב וחושב הוא את
עצמו כאָכִיב נוטריקון אב לי"ב
שבטים, והפשטה גבעול, נוטריקון
גב"עול, שגבו מתנשא על כל
העולם.

ולעומתו - וְהַחֲטָה וְהַכְּסָמֵת לֹא
נִכְּפוּ כִּי אֶפִּילֵת הִנֵּה. החיטה נמשלת
ומרמזת לישראל, ככתוב (ירמיהו,
בג.) קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לה' רֵאשִׁית
תְּבוּאָתָה, וגו'.

ועוד, שנמשלו לחֲטָה שכתובה באות
"ה" שְׁמוּרָה על רחמים כשם הוי"ה,
ואין בהם חֲטָה שנכתב באות "א"
שְׁמוּרָה על דין, כשם א-לקים
שְׁמוּרָה על דין. שהמכות היו רחמים
לישראל ודין למצרים.

וכן נמשלו ישראל לְכְּסָמֵת מלשון
פְּסוּי, שמכוסים בְּמִכְסָה ובהנהגה של
שמות ה' והשגחתו.

ועוד, נמשלו ישראל לְכְּסָמֵת כפי
תרגום אונקלוס שתרגם: כְּנִתְיָא וכפי
שנקראה כנסת ישראל בשם פְּנָה
[תהלים פ,טו]: וְכִנָּה אֲשֶׁר נִטְעָה
מִיָּדָה, וכפירוש המלבי"ם שם
בביאור העניין: הגפן הם ישראל,

לעומקו של מקרא פר' וארא

הַרְמַנִּים, אֵלֹו הַתִּינוּקוֹת שְׁיִוְשָׁבִין
וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה.

עד כאן דברי משה לפרעה בדרך
של משל ונמשל.

וכל כך למה הובאו דבריו כמשל
ונמשל ולא אמר דבריו בביורו,
שמשה חלק כבוד למלכות ולא רצה
לומר לפרעה את הדברים הקשים
הללו, שבשר חמור בשרך, ומאכל
בהמה מאכלך, ולבך עולה בגאוותו
כגבעול, וכגב העולה ומתנשא על
כולם, ואתה סופך להשבר, ולנו
הרכים והענוים לנו התקומה, כי
ישראל ביישנים וענוים וכו'.
ולכן אמר לו את הדברים הקשים
במשל ונמשל.

ומעתה יובן מדוע מובא ענין
הפשתה והשעורה והחיטה והכסמת
באמצע דין ודברים בין משה
לפרעה, שאמר לו כל זאת בדרך של
משל ונמשל באמצע דבריו בְּסִפְרוֹ
על מה שהכה הברד.

ועל דרך הצה, רמז לו עוד, שמתוך
מכת חשך **והאפילה** תבוא מכת
בכורות, שבה עם בני ישראל יהיה

ועוד, מפרש רש"י, **כִּי הַשְּׁעֵרָה**
אָבִיב כבר ביכרה **ועודה בקשיה** וכן
הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד
בגבעוליה. **וכן פְּרָעָה נָכו הָפָה גַם**
יָפָה כִּי עוֹמֵד בְּקִשֵּׁי לְבוּ .

אָבִיב פירש"י עמדה בְּאֵבִיָּה לשון
באבי הנחל. והוא פסוק משיר
השירים (ו,יא) אֶל גַּנֹּת אֶגֶז וַיִּרְדְּתִי
לְרֵאוֹת בְּאֵבִי הַנַּחַל ופירש"י שם מה
לחלוחית מעשים טובים אראה בך.

ואשר על כן יש לומר לעומקו של
מקרא שכוונת רש"י בזה לידע באיזה
זכויות של ישראל **נשבר פרעה נכו**.
שהוא **פְּשַׁעְרָה** העומד בְּאֵבוֹ ובחוזק
לבו, שאין בו אפילו לחלוחית של
מעשים טובים לעומת ישראל שהם
בְּאֵבִי הַנַּחַל שיש בהם לפחות
לחלוחית של מעשים טובים. ועל דרך
הצה יתכוון באומרו **בְּאֵבִי הַנַּחַל** -
שזועקים מתוך **בְּאֵבֵיכֶם: נח'!** שהוא
ראשי תיבות **נְפִשְׁנוּ תִקְפֹּתָה לֵה'**.
[תהלים לג,כ']

וכן מובא במדרש רבה, (שה"ש
פרשה ו') לְרֵאוֹת **בְּאֵבִי הַנַּחַל**, אֵלֹו
יִשְׂרָאֵל. לְרֵאוֹת הַפְּרָקָה הַגָּפֶן, אֵלֹו
בְּתֵי כְּנָסִיּוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת. הַנַּחַל

לעומקו של מקרא פר' וארא

הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְחַדָּה לְאֶקְלָהּ:
{ו} וַיִּדְעוּ כָּל יִשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה
עַד הַיּוֹתָם מִשְׁעַנֵּת קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:
{ז} בְּתַפְשָׁם בָּהּ (בכפר) בכף תְּרוּז
וּבְקַעַתָּה לָהֶם כָּל כְּתָף וּבְהִשְׁעֲנֶם עָלֶיךָ
תִּשָׁבֵר וְהִעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל מְתַנִּיִּים: (ח)
{ח} לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הֲנִי מֵבִיא
עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהִמָּה:
{ט} וְהִיָּתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֶרֶבָה
וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה עַד אָמַר יָאֵר לִי וְאֲנִי
עֲשִׂיתִי: {י} לָכֵן הֲנִי אֵלֶיךָ וְאֵל יֶאֱרִיךָ
וְנִתְחַדָּה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֶרְבּוֹת חֶרֶב
שְׁמָמָה מִמִּגְדָּל סוּנָה וְעַד גְּבוּל פּוֹשׁ:
{יא} לֹא תַעֲבֹר בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:
{יב} וְנִתְחַדָּה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ
אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מִחֶרְבּוֹת
תִּהְיֶינָה שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהִפְצַתִּי אֶת
מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזֵרִיתִים בְּאֶרְצוֹת: (כ)
{יג} כִּי פֶה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים מִקֶּץ
אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת מִצְרַיִם מִן
הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁמָּה: {יד} וְשִׁבְתִּי אֶת
שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ פְּתוּס
עַל אֶרֶץ מִכּוֹרְתָם וְהָיוּ שָׁם מִמְּלָכָה שְׁפֵלָה:
{טו} מִן הַמְּמַלְכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא
תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי
רְדוֹת בְּגוֹיִם: {טז} וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית
יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזְפִּיר עוֹן בַּפְּנוֹתָם
אֲחֵרֶיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים: (פ)
{יז} וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעַ שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
{יח} כִּי בְּגוֹיִם נִבְּוִכְרָאצַּר מְלֶךְ כָּל

קָבֵל וְקִנְיָם. שְׂבוּכוֹת קָבֵל - מִתְקַבְּלוֹת
תְּפִלוֹתָיו וּמִתְקִיִּים בָּהֶם: קָבֵל רַחֵם
עִמָּךְ, שִׁגְבֵנו טַהֲרֵנו נֹרָא.

^ ^ ^ ^

הפטרת וארא

בספר יחזקאל, מפרק כח פסוק כה, עד
פרק כט פסוק כא.

פסוקי ההפטרה

{כח, כה} פֶּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בְּקַבְצֵי אֶת
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וַיִּשְׁבוּ עַל
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נִתְחַדָּה לְעֵבְדֵי לְיַעֲקֹב: {כח,
כו} וַיִּשְׁבוּ עָלֶיךָ לְבִטָּח וּבְגוֹ בְּתִיִּים וְנִטְעוּ
כְרָמִים וַיִּשְׁבוּ לְבִטָּח בְּעֵשׂוֹתֵי שְׁפָטִים כָּל
הַשְּׂאֵטִים אֹתָם מִסְבִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ) {כט, א'} בְּשָׁנָה
הַעֲשִׂירִית בְּעֵשְׂרֵי בִשְׁנָיִם עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הָיָה
דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: {ב} כִּי בְּגוֹ אָדָם שִׁים
פְּנִיךָ עַל פְּרֵעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו
וְעַל מִצְרַיִם כֹּלָה: {ג} דְבַר וְאָמַרְתָּ פֶה
אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הֲנִי עָלֶיךָ פְּרֵעָה מְלֶךְ
מִצְרַיִם הַפְּנִיִם הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יֶאֱרִי
אֲשֶׁר אָמַר לִי יֶאֱרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי:
{ד} וְנִתְחַדָּה (חַחִיִּים) סַחִים בְּלִחְיָה
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת יֶאֱרִיךָ בְּקַשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהִצְלִיתֶיךָ מִתּוֹךְ יֶאֱרִיךָ וְאֵת כָּל דָּגַת יֶאֱרִיךָ
בְּקַשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹק: {ה} וַיִּנְטֹשְׁתִּיךָ
הַמְדַבְּרָה אוֹתָךְ וְאֵת כָּל דָּגַת יֶאֱרִיךָ עַל פְּנֵי
הַשָּׂדֶה תְּפוֹל לֹא תִאֶסֶף וְלֹא תִקְבֹּץ לְסִיַּת

לעומקו של מקרא פר' וארא

לְבֵית יִשְׂרָאֵל, שלא רצו לעזור לישראל במלחמתם נגד בבל. **וכן על אשר היו מכשלה לישראל**, שבקשו ישראל לבטוח בכוחה של מצרים תחת אשר היו צריכים לבטוח בה'.

ואשר על כן, גם כשיחזירם הקב"ה את המצרים לאחר ארבעים שנות גלותם, יחזירם אמנם לארץ מצרים, אלא שלא יחזרו לחזוקם כבתחילה, אלא למקומם השפל: {יג} כִּי פֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וְגו' {יד} וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְגו' וְהָיוּ שָׁם מִמְלָכָה שְׁפֹלָה. ובזה ילמדו ישראל לימוד כפול:

האחד, כשם שקיבצתים למצרים כן אקבץ ישראל לנפזריו, **והלימוד השני הוא** שאין ישראל כשאר העמים, כי שאר העמים כשמחזירם ה' למקומם מחזירם בשפלות, וישראל לא כן, כשמחזירם ה' לישראל מחזיר עמהם עטרה ליושנה, **היא תחיית המתים ובניין בית המקדש**.

וכפירוש רש"י והמלבי"ם על הפסוק **בַּיּוֹם הַהוּא**: {כא} **בַּיּוֹם הַהוּא** אֲצַמִּית קָרְן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֵךְ אֶתֶן פְּתַחֲוֹן פֶּה בְּתוֹכְם וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי ה': לפירוש רש"י **בַּיּוֹם הַהוּא** הוא יום

הַעֲבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדֹלָה אֶל צֹר כָּל רֹאשׁ מְקַרָּה וְכָל כְּתָף מְרוּסָה וְשֹׁכֵר לֹא הָיָה לוֹ וְלֹחֵילוֹ מֵצֹר עַל הַעֲבָדָה אֲשֶׁר עָבַד עֲלֵיהֶּ: (ס) {יט} לָכֵן פֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הִנְנִי נֹתֵן לְנִבְיֹכְדָרְאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂאָה הַמֶּנֶּה וְשָׁלַל שְׁלָלָה וּבָזַז בָּזָה וְהִיָּתָה שֹׁכֵר לְחֵילוֹ: {כ} פְּעַלְתוּ אֲשֶׁר עָבַד כֹּה נִמְתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: {כא} **בַּיּוֹם הַהוּא אֲצַמִּית קָרְן לְבֵית יִשְׂרָאֵל** וְלֵךְ אֶתֶן פְּתַחֲוֹן פֶּה בְּתוֹכְם וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (פ)

בביאור ההפטרה

ושׂיכותה לפרשה

הקשר של ההפטרה לפרשה ברור לעין כל: כֹּן אָדָם שִׁים פְּנִיָּה עַל פְּרֻעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהֵנְבֵא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כְּלָה: {ג} דָּבַר וְאָמַרְתָּ וְגו' הִנְנִי עֲלֵיךְ פְּרֻעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַתְּנִיחַ הַגָּדוֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יִאֲרִיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יִאֲרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי:

כביכול, נפרע הקב"ה מפרעה מלך מצרים על התרברבותו וגאוותו. אלא **שבשימת לב**, שלא כבפרשה, הקב"ה נפרע כאן ממצרים לא על מה שהעבידו את ישראל בהיותם עבדים להם במצרים, אלא על שבקשו ישראל את מצרים לבא לעזרתם נגד בבל, ולא אבו מצרים. ועל כך תבוא רעתם כפולה: יַעַן הָיוּתֶם מְשַׁעֲנֵת קִנְיָה [רצוץ]

לעומקו של מקרא פר' וארא

ואשר על כן, מסיימת ההפטרטה **בעניין שפתחה בו**. בפתיחתה מה הוא אומר {כח, כה'} פה אמר אֲדֹנָי אלהים בְּקַבְצֵי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל אֲדָמְתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לִיעֲקֹב: {כח, כו} וְיָשְׁבוּ עֲלֶיהָ לְבָטַח וְגו' וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם.

ובסיומה כן הוא אומר: {כא} **ביום** **שהוא אצמיט קרן לבית ישראל** ולך אָמֵן פֶּתַחֲוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה. וידיעה זו, היא מטרת כל המכות שהכה ה' במצרים. הן לגויים כולם, הן לישראל. כנאמר: [שמות ח, יח']: **למען תדע** כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ. בפשטות יאמרו כן משה ואהרן לפרעה. **למען תדע**, אתה ובנוכח.

ובדרך הצח, תהיה בזה כוונה גם **לכנסת ישראל: למען** [היא] **תדע** [כנסת ישראל] וְיֵאמֶר לָהּ כִּבְגוּף שְׁלִישִׁי וּבִנְסַתָּהּ: **למען תדע** כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ. היינו דאמר הנביא: {כא} **ביום שהוא אצמיט קרן לבית ישראל** וְגו' וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה. **בב' א.**

בניין בית המקדש: ומלכות פרס היא צמיחת קרן לישראל שנאמר בכורש **הוא יבנה עירי וגלותי ישלח**, ולפירוש המלבי"ם **ביום שהוא** הוא יום תחיית המתים שהחייה יחזקאל בבקעת דורא: שהיה סימן אל הגאולה העתידה ותחיית המתים, וזה הפתחון פה שנתן לו בתוכם על שהכירו את ה', כמ"ש וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם.

ולעומקו של מקרא יאמר כי יש לימוד נוסף בנבואתו של יחזקאל **להאיר על הפרשה** בשני אופנים: **האחד:** כשמתנבא יחזקאל הנביא על מצרים שישובו לארצם אחרי ארבעים שנות גלות, בזה הוא בא **ללמד על ישראל** שגם הם עתידים כמוהם לשוב לארצם, אלא שעוד חזון למועד.

השני: כן **יבוארו** האותות והמופתים ומכות מצרים שבפרשתינו ובפרשה בא, ללמד שיעור באמונה ובהשגחת ה' לא רק לפרעה ולכל מצרים אלא גם **לעם ה'** בבחינת [תהלים מו, ט] לְכוּ תִזְזוּ מִמַּעַלּוֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאָרְץ, וכן הוא אומר [תהלים סו, ה'] לְכוּ וְרֵאוּ מַּעַלּוֹת אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלֵילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם, כדי שייראו מלפניו, וילמדו מן האותות דרכי ההשגחה.

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

